

Кузнєцова Неля Вікторівна,

доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», кандидат педагогічних наук, доцент

Остапенко Юлія Андріївна,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

КОМПЕТЕНТНОСТІ АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [1, с .3]. Це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей усіх дітей, незалежно від їхнього психофізичного стану. Згідно з ЮНЕСКО, інклюзивне навчання — це процес спрямований на врахування потреб всіх учнів шляхом підвищення їх участі в навчанні, в культурному житті та житті громади; на зменшення дискримінації в освіті та навчальному процесі. Метою інклюзивного навчання є покращання навчального середовища, в якому вчитель і учні відкриті до різноманіття, де гарантується забезпечення прав і потреб учнів, повага до їх здібностей та можливостей бути успішними. Інклюзивне навчання означає, що всі учні можуть

навчатися в школах за місцем проживання, в загальноосвітніх класах, в яких в разі необхідності їм буде надаватися підтримка як у навчальному процесі, так і з перепланування класів, програм і діяльності з тим, щоб усі учні без виключення навчалися і проводили час разом.

Сьогодні асистентами вчителів працюють фахівці, які не отримали відповідної підготовки у вищому навчальному закладі, отже, намагаються самостійно зорієнтуватись у специфіці професії. Усі вони потребують термінової допомоги в питаннях розширення уявлень про основні принципи організації інклюзивного навчання, специфіку співпраці з учителем у класі, особливості розробки та реалізацію індивідуальної програми розвитку, диференціацію навчання в інклюзивному класі, налагодження ефективної співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Їм потрібна додаткова інформація про особливості розвитку дітей, різні види порушень і поведінкових проявів, можливості врахування специфіки розвитку та вміння ефективно реалізувати стратегію їхнього залучення, підтримку та стимулювання в навчальному середовищі [2].

У підготовці асистентів, які працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами, повинні бути розвинені такі компетенції:

- надання допомоги вчителям, які працюють в інклюзивному класі, у підготовці навчального матеріалу;
- налагодження контакту з учнями;
- управління поведінкою учнів, проведення спостережень відповідно до вимог вчителя в класі;
- моделювання належних та ефективних вербальних, невербальних, міжособистісних комунікаційних навичок;
- моделювання організаційних навичок та підзвітності як пара професіоналів, які працюють у школі;
- сприяння навчальній діяльності під керівництвом вчителя;

– дотримання основних правил і процедур, прийнятих у навчальному закладі [4, с. 33].

Аналіз вітчизняної психологічної літератури та міркування вчителів загальноосвітніх шкіл дають підстави стверджувати, що діти з особливими освітніми потребами очікують кваліфікованої підтримки і допомоги з боку держави і кожної особистості, зокрема. Сучасні вчителі висловлюються щодо інклюзивного навчання досить обережно і неоднозначно: одна категорія вчителів з батьками та їх дітьми схвалюють «особливу» дитини в класі, а інша - навпаки засуджують її прояви поведінки і спілкування. Дане питання залежить від освітнього, культурного та виховного рівня самих батьків, вчителів та їх помічників, які повинні бути позитивно налаштовані до всіх дітей, незважаючи на їх «особливі» проблеми.

Підготовка кадрів асистентів з питань спеціальних потреб повинна здійснюватися завдяки дотриманню ними певних позицій (вимог):

– наявність позитивного мислення у асистента (думки, наміри, емоції);

– мати піднесений оптимістичний настрій;

– мати високі моральні якості (чуйність, справедливість, милосердя);

– рівень стресостійкості, що передбачає вміння асистента педагога гідно протистояти складним стресовим ситуаціям, які можуть трапитися на уроці, зміні тощо;

– враховувати потреби, прагнення, інтереси, переваги «особливого» дитини;

– враховувати її тип темпераменту з особистісними труднощами;

– вміння асистента створювати ситуацію "успіху" на уроці;

– вміння налагоджувати емоційно-комунікативний зв'язок з дитиною;

– вміло використовувати слова схвалення, підтримки, підбадьорення, заохочення і т. д.;

- проявляти емпатійне ставлення до учнів та інших;
- рефлексивне бачення асистентом своїх переваг і недоліків професійної діяльності;
- мати високі комунікативні навички (вербальні, невербальні);
- психологічна готовність помічника вчителя працювати в команді або тандемі з вчителями, батьками, іншими фахівцями;
- активна участь асистента в тренінгових заняттях з саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення, вміння долати труднощі професійного та особистісного плану [3, с .19].

Поряд з цим, в інклюзивних класах, в першу чергу, варто звертати увагу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не їх проблеми. Саме взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку вихованців з обмеженими можливостями. Учні з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки «особливим» учням і тим самим мотивують їх до розвитку і цілеспрямованого використання нових знань і умінь. Таким чином, така взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та іншими дітьми в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх відносин; вихованці вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до міжособистісних відмінностей, стають більш емпатійними, розуміючими, готовими до взаємодопомоги [4].

Інклюзивне навчання дітей позитивно впливає і на сім'ю. У тому сенсі, що сім'ї дітей з особливими освітніми потребами можуть отримати підтримку з боку інших батьків, вони краще розуміють своїх дітей, як вони розвиваються, що є для них типовим-атиповим, беруть активну участь у навчально-виховному процесі. Разом з тим, вчителі інклюзивних класів починають більш глибоко розуміти індивідуальні відмінності та особливості дітей, а також, більш ефективно співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (соціальними працівниками, логопедами, реабілітологами та ін.)

Учням з особливими освітніми потребами інклюзивна освіта:

- дозволяє поліпшити навчальні результати, досягнення;

- забезпечує відповідні їх віковій категорії рольові моделі в особистості однолітків;
- створює можливості для навчання в середовищі;
- допомагає формувати комунікативні, соціальні, академічні компетенції;
- забезпечує рівний, вільний доступ до навчання;
- дозволяє підвищити рівень самооцінки, самоповаги, самоцінності;
- розширює можливості для налагодження нових дружніх відносин і т. д. [1, с. 3]

Особистість учня з особливими освітніми потребами спонукає інших учнів переглянути власне "Я", свої цінності, особистісне ставлення до однолітків, тобто змінитися на краще, побачити в собі і в інших тільки позитивні якості і почати вчитися більш продуктивно, долаючи при цьому певні труднощі. У той же час і особистість дорослого, зокрема асистент вчителя, також створюючи вільну атмосферу, самореалізовується і допомагає розкритися «особливим» дітям. Саме комфортне середовище заохочує і стимулює дітей до спільної роботи, досягнення успіхів, умінь «перемагати», творчо працювати на уроці.

Отже, можемо зробити висновок, що спеціальні професійні компетентності визначають здатність асистента вчителя ефективно здійснювати професійну діяльність у специфічних умовах інклюзивного навчання. Компетентність асистента вчителя включає сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного. Враховуючи вище зазначене, спеціальні професійні компетентності асистентів учителів – це інтегративне особистісне утворення, що зумовлює здатність здійснювати професійні функції у процесі інклюзивного навчання, враховуючі специфічні освітні потреби учнів і забезпечуючи включення дитини з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітнє середовище, та створення в закладі умов для її розвитку.

Список використаних джерел

1. Алексеева В. І. Особистісно-орієнтовний підхід до дитини в умовах гуманізації освіти. Виховна робота в школі. 2009. № 8. С. 2–5.
2. Дятленко Н. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
3. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; перекл. з англ. Київ. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
4. Колупаєва А. А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.

Ягоднікова Вікторія Вікторівна,

проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор

Магденко Катерина Юріївна,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Освіта ХХІ століття потребує нових підходів до оновлення та вдосконалення освітнього процесу. Поєднання освіти й науки є умовою модернізації освіти, головним чинником її подальшого